

O‘QUVCHI QIZLARNING PSIXOLOGIK RIVOJLANISHIGA TA’SIR ETUVCHI OMILLAR

Ochilova Yulduz G'ulom qizi
Surxondaryo viloyati Denov
tumani 99-maktab psixologi

Annotatsiya: Ushbu maqolada o‘quvchi qizlarning psixologik rivojlanishiga ta’sir etuvchi asosiy omillar ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilingan. Unda oilaviy muhit, ijtimoiy munosabatlar, ta’lim jarayoni, tengdoshlar ta’siri hamda zamonaviy axborot vositalarining o‘quvchi qizlar shaxsiyati va emotsional rivojlanishiga ko‘rsatadigan ta’siri yoritilgan. Shuningdek, o‘quvchi qizlarning o‘zini anglash, o‘ziga bo‘lgan ishonch, emotsional barqarorlik va ijtimoiy moslashuv jarayonlarida yuzaga keladigan psixologik xususiyatlar tahlil qilingan. Maqolada psixologik rivojlanishga ijobiy ta’sir etuvchi omillarni kuchaytirish va salbiy omillarning oldini olish bo‘yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar berilgan.

Kalit so‘zlar: o‘quvchi qizlar, psixologik rivojlanish, shaxs shakllanishi, emotsional rivojlanish, oilaviy muhit, ijtimoiy omillar, tengdoshlar ta’siri, o‘zini anglash, o‘ziga ishonch, psixologik barqarorlik, ta’lim jarayoni, axborot vositalari.

Kirish

O‘quvchi qizlarning psixologik rivojlanishi jamiyatning kelajakdagi ma’naviy, ijtimoiy va madaniy taraqqiyotini belgilovchi muhim omillardan biri hisoblanadi. Chunki har bir shaxsning barkamol bo‘lib shakllanishi uning bolalik va o‘smirlik davridagi psixologik rivojlanish jarayonlariga bevosita bog‘liqdir. Ayniqsa, o‘quvchi qizlarning shaxs sifatida kamol topishi, o‘zini anglash jarayoni, emotsional barqarorligi hamda ijtimoiy muhitga moslashuvi ularning kelajakdagi hayot yo‘lini belgilab beradi. Bugungi kunda jamiyatda kechayotgan tezkor ijtimoiy-iqtisodiy o‘zgarishlar, axborot texnologiyalarining rivojlanishi hamda madaniy muhitning yangilanishi o‘quvchi qizlarning psixologik rivojlanishiga turlicha ta’sir ko‘rsatmoqda. Bu jarayonda oilaviy muhit, ota-ona munosabatlari, maktabdagi ta’lim-tarbiya tizimi, tengdoshlar bilan aloqalar hamda internet va ijtimoiy tarmoqlarning ta’siri muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu omillar o‘quvchi qizlarning o‘ziga bo‘lgan ishonchi, motivatsiyasi, emotsional holati va shaxsiy qaror qabul qilish qobiliyatini shakllantirishda asosiy rol o‘ynaydi. O‘quvchi qizlarning psixologik rivojlanish jarayoni murakkab va ko‘p qirrali bo‘lib, unda biologik, psixologik va ijtimoiy omillar o‘zaro chambarchas bog‘liq holda ta’sir ko‘rsatadi. Bu davrda ularda o‘zini anglash, mustaqil fikrlash, shaxsiy qadriyatlarni shakllantirish va kelajak hayotga tayyorgarlik ko‘rish kabi jarayonlar faol kechadi. Shu bilan birga, emotsional beqarorlik, o‘ziga ishonchsizlik yoki ijtimoiy bosim kabi

muammolar ham kuzatilishi mumkin. Shu nuqtai nazardan, o'quvchi qizlarning psixologik rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillarni o'rganish, ularning ijobiy va salbiy jihatlarini tahlil qilish hamda zarur psixologik-pedagogik tavsiyalar ishlab chiqish dolzarb ilmiy-amaliy ahamiyatga ega hisoblanadi. Chunki bu jarayon nafaqat individual shaxs rivojlanishini, balki jamiyatda sog'lom ijtimoiy muhit shakllanishini ham ta'minlaydi.

Mazkur maqolada o'quvchi qizlarning psixologik rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillar, ularning shaxsiy va emotsional rivojlanishdagi o'rnini hamda ushbu jarayonni samarali boshqarish yo'llari ilmiy jihatdan tahlil qilinadi.

Asosiy qism

O'quvchi qizlarning psixologik rivojlanishi shaxs shakllanishining eng muhim va murakkab jarayonlaridan biri hisoblanadi. Bu jarayon biologik o'zgarishlar, psixologik kechinmalar va ijtimoiy muhit ta'sirida shakllanib boradi. Ayniqsa, o'smirlik va o'quvchilik davrida qizlarning o'zini anglash jarayoni kuchayadi, shaxsiy "Men konsepsiyasi" shakllanadi hamda emotsional barqarorlik darajasi muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bois ularning rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillarni chuqur va har tomonlama o'rganish zarur.

Birinchi navbatda, oilaviy muhit o'quvchi qizlar psixologiyasining asosiy tayanch omili hisoblanadi. Oila ichidagi o'zaro hurmat, mehr-oqibat, ota-ona nazorati va qo'llab-quvvatlashi qizlarning shaxsiy rivojlanishida hal qiluvchi rol o'ynaydi. Iliq va barqaror oilaviy muhitda tarbiyalangan qizlar o'ziga ishonchli, mustaqil fikrlaydigan va ijtimoiy munosabatlarda faol bo'ladilar. Aksincha, oiladagi nizolar, befarqlik yoki haddan tashqari qattiq nazorat ularning psixologik holatiga salbiy ta'sir ko'rsatib, xavotir, o'ziga ishonchsizlik va emotsional beqarorlikni keltirib chiqarishi mumkin.

Ikkinchi muhim omil — ta'lim muassasasi va pedagogik muhitdir. Maktabdagi o'qituvchilar bilan munosabatlar, sinf jamoasidagi psixologik iqlim hamda ta'lim jarayonining tashkil etilishi o'quvchi qizlarning motivatsiyasi va o'zini namoyon etishiga bevosita ta'sir qiladi. O'qituvchining ijobiy yondashuvi, rag'batlantirishi va individual ehtiyojlarni hisobga olishi qizlarda o'z qobiliyatlariga ishonchni oshiradi. Shuningdek, sog'lom raqobat va qo'llab-quvvatlovchi sinf muhiti ularning intellektual va emotsional rivojlanishini faollashtiradi.

Uchinchi omil sifatida tengdoshlar guruhi ta'siri muhim o'rin tutadi. O'quvchi qizlar ko'pincha o'z tengdoshlari bilan muloqot orqali o'z shaxsiy qadriyatlarini shakllantiradilar. Do'stlik munosabatlari ularda muloqot ko'nikmalarini rivojlantiradi, ijtimoiy tajriba orttirishga yordam beradi. Biroq salbiy guruh ta'siri, bosim o'tkazish yoki rad etilish holatlari ularning emotsional holatiga salbiy ta'sir qilib, o'ziga ishonchsizlik yoki stress holatlarini yuzaga keltirishi mumkin.

Shuningdek, zamonaviy axborot texnologiyalari va ijtimoiy tarmoqlar ham o'quvchi qizlar psixologik rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Internet orqali olinayotgan axborotlar ularning dunyoqarashini kengaytirishi bilan birga, noto'g'ri ma'lumotlar, ijtimoiy taqqoslash va ideal obrazlar orqali psixologik bosim ham keltirib chiqarishi mumkin. Ayniqsa, tashqi ko'rinish, muvaffaqiyat va ijtimoiy maqom bilan bog'liq taqqoslashlar o'zini past baholashga olib kelishi ehtimoli mavjud. Bundan tashqari, o'quvchi qizlarning individual psixologik xususiyatlari ham muhim ahamiyatga ega. Temperament, xarakter, qobiliyat va emotsional sezgirlik darajasi har bir qizda turlicha bo'lib, bu ularning tashqi omillarga munosabatini belgilaydi. Masalan, emotsional jihatdan sezgir qizlar tashqi ta'sirlarga tezroq javob qaytarishi mumkin, barqaror psixikaga ega bo'lganlar esa qiyinchiliklarni yengishda nisbatan mustahkamroq bo'ladilar. Shu bilan birga, jamiyatdagi ijtimoiy-madaniy qadriyatlar ham o'quvchi qizlar psixologiyasiga ta'sir ko'rsatadi. Jamiyatdagi gender stereotiplari, kasb tanlashdagi cheklovlar yoki ijtimoiy kutishlar ularning o'z imkoniyatlarini baholashiga ta'sir etishi mumkin. Ijobiy ijtimoiy muhit esa ularning erkin fikrlashi, mustaqil qaror qabul qilishi va o'z salohiyatini to'liq namoyon etishiga yordam beradi. Umuman olganda, o'quvchi qizlarning psixologik rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillar o'zaro uzviy bog'liq bo'lib, ular birgalikda shaxs shakllanishini belgilaydi. Shu sababli oilaviy, ta'limiy va ijtimoiy muhitda ijobiy psixologik sharoit yaratish, ularni qo'llab-quvvatlash va to'g'ri yo'naltirish o'quvchi qizlarning sog'lom va barkamol shaxs sifatida rivojlanishida muhim ahamiyat kasb etadi.

Maktab psixologining asosiy vazifasi o'quvchi qizlarning psixologik rivojlanishini qo'llab-quvvatlash, ularning shaxsiy va emotsional barqarorligini ta'minlash hamda sog'lom psixologik muhitda kamol topishiga ko'maklashishdan iboratdir. Ushbu jarayonda psixolog o'quvchi qizlarning yosh va individual xususiyatlarini o'rganadi, ularning qiziqishlari, ehtiyojlari, qobiliyatlari hamda emotsional holatini aniqlaydi. Diagnostik ishlar asosida har bir qizning shaxsiy rivojlanishiga mos yondashuv ishlab chiqiladi. Shuningdek, maktab psixologi o'quvchi qizlarda o'ziga ishonch, o'zini anglash, mustaqil fikrlash va ijtimoiy moslashuv ko'nikmalarini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratadi. Ular orasida uchrashi mumkin bo'lgan stress, xavotir, o'ziga past baho berish, tengdoshlar bilan nizolar kabi muammolarni aniqlab, ularni bartaraf etish bo'yicha psixologik yordam ko'rsatadi. Bundan tashqari, psixologik profilaktika, maslahat berish va korreksion ishlar orqali o'quvchi qizlarning emotsional barqarorligini mustahkamlashga xizmat qiladi. Ota-onalar va pedagoglar bilan hamkorlik esa ularning tarbiyasi va rivojlanishi uchun qulay psixologik muhit yaratishda muhim o'rin tutadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, o'quvchi qizlarning psixologik rivojlanishi ularning shaxs sifatida shakllanishida muhim va hal qiluvchi jarayonlardan biridir. Ushbu

jarayon oilaviy muhit, ta'lim tizimi, tengdoshlar bilan munosabatlar, ijtimoiy omillar hamda individual psixologik xususiyatlar bilan chambarchas bog'liq holda kechadi. Oilada yaratilgan sog'lom psixologik muhit o'quvchi qizlarning o'ziga ishonchi, emotsional barqarorligi va ijobiy shaxsiy sifatlarining shakllanishiga xizmat qiladi. Ta'lim muassasalaridagi pedagogik va psixologik qo'llab-quvvatlash esa ularning intellektual hamda emotsional rivojlanishini yanada mustahkamlaydi. Shuningdek, tengdoshlar va zamonaviy axborot vositalarining ta'siri o'quvchi qizlarning dunyoqarashi va qadriyatlar tizimini shakllantirishda muhim o'rin tutadi. Shu bois bu omillarni to'g'ri yo'naltirish va ijobiy ta'sirini kuchaytirish muhim ahamiyatga ega. Umuman olganda, o'quvchi qizlarning psixologik rivojlanishiga kompleks yondashuv asosida e'tibor qaratish ularning barkamol shaxs bo'lib yetishishi, jamiyatda o'z o'rnini topishi va kelajakda muvaffaqiyatga erishishida asosiy omil hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Karimova V.M. Psixologiya. – Toshkent: O'qituvchi, 2019.
2. G'oziev E.G'. Yosh davrlari psixologiyasi. – Toshkent: Universitet, 2018.
3. Nishonova Z.T. Rivojlanish psixologiyasi va pedagogik psixologiya. – Toshkent: O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti, 2017.
4. Davletshin M.G. Pedagogik psixologiya asoslari. – Toshkent: TDPU nashriyoti, 2020.
5. Vohidov M.V. Bolalar va o'smirlar psixologiyasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2016.
6. Musurmonova O. Oila ma'naviyati va tarbiya asoslari. – Toshkent: Fan, 2019.
7. To'xtaboyeva M. Psixologik maslahat va profilaktika ishlari. – Toshkent: Innovatsiya, 2021.